

Ölvecky Edit

Emberi jogok – női jogok?

Nőként élni nem mindig volt egyszerű. Másképp tekintettek a női nem képviselőire az ókorban, másképp a középkorban, s eltérő módon a korai újkorban, újkorban, majd a 20. században. Más a nők helyzete a világ különböző pontjain, a fejlett és fejlődő országokban. Sajnos, számos példát találunk még ma is, mikor a nőket támadások érik, megfosztják jogaiktól vagy korlátozzák őket az élet számos területén.

„Minden ember egyenlő.” Ez a kijelentés számos emberjogi alapidokumentum vezérgondolata. Elméletben évszázadok óta hangsúlyozzák ezt, a gyakorlatban mégsem valósult/valósul meg teljes mértékben. Gondoljunk csak az első, alapvető emberjogi dokumentumra, az 1789-ben, Franciaországban kiadott *Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatára*. Ennek első cikkelye így kezdődik: „Minden ember szabadnak és jogokban egyenlőnek születik és marad; társadalmi különbségek csakis a közösség szempontjából való hasznosságán alapulnak.”¹ Erre a mondatra reagált Olympe de Gouges, a női egyenjogúság francia élharcosa, aki az 1791-ben közölt, a nők állampolgári jogait követelő kiáltványában azt kifogásolta, hogy a Nyilatkozatban szereplő „ember” szó csak a férfiakat jelöli. Kiáltványában azt javasolta, hogy módosítsák a mondatot „Minden férfi és nő szabadnak és jogokban egyenlőnek születik” kezdésre. De Gouges az állampolgárság fogalmát is kiterjesztette mindkét nemre: „Minden állampolgár, legyen férfi vagy nő, a törvény szemében egyenlő; minden közhivatal, állás és tisztség ugyanúgy nyíljon meg előtte képessége szerint, s ne legyen más feltétel, mind az érdem és a tehetség.”²

Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatának 2. cikkelyéből kiemelhető

„az elnyomással szembeni ellenállás” szókapcsolat, mely az egyes európai társadalmakra kivetítve gyakori probléma volt akkoriban, mégpedig a nők elnyomására vonatkoztatva a mindennapi élet, az oktatás, a fizetett munkavállalás terén. Ugyancsak figyelembe vehetjük a 6. cikkely második felét is: „A törvény egyformán törvény mindenki számára, akár védelmez, akár büntet; s mivelhogy a törvény előtt minden polgár egyenlő, tehát minden polgár egyformán alkalmazható minden közhivatalra, állásra és méltóságra, erényeik és képességeik különbözőségén kívül egyéb különbséget nem ismerve.” A 6. cikkelyben a polgár gyűjtőfogalom szerepel, mely vonatkozhat nőkre és férfiakra egyaránt, tehát a benne foglaltak megegyeznek a nők munkavállalási kérelmével is, azaz, hogy feladatkörük ne csupán a háztartás vezetésére és a gyermeknevelésre korlátozódjon.

Az 1789-es nyilatkozattal összhangban van az *Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata*, mely 1948-ban került elfogadásra. A nyilatkozat bevezetőjének (Preambulum) negyedik bekezdése említi a nők és férfiak egyenjogúságát. Míg az 1789-es nyilatkozatban csak az ember és a polgár gyűjtőfogalmak szerepelnek, addig az 1948-as dokumentumban már megjelenik a nő és az anyaság fogalma.

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 1. cikkelye támaszkodik az 1789-es nyilatkozat 1. cikkelyére: „Minden emberi lény szabadon születik és egyenlő méltósága és joga van.” Ebből kitűnik, hogy az emberi lények, azaz férfiak és nők ugyanolyan jogokban kell, hogy részesüljenek. Ez bővebben a 2. cikkelyben van kifejtve: „Mindenkori, bármely megkülönböztetésre, nevezetesen fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra, politikai vagy bár-

mely más véleményre, nemzeti vagy társadalmi eredetre, vagyonra, születésre, vagy bármely más körülményre való tekintet nélkül hivatkozhat a jelen Nyilatkozatban kinyilvánított összes jogokra és szabadságokra.” Ennek alapján megállapíthatjuk, hogy az 1948-as Nyilatkozat már a nők védelmét és hátrányos megkülönböztetésük elkerülését is magában foglalja.

A 16. cikkely 1. pontja a házasságról, valamint a házastársak (férfi és nő) közti egyenlőségről szól: „Mind a férfinak, mind a nőnek a házasságra érett kor elérésétől kezdve joga van fajon, nemzetiségen vagy valláson alapuló korlátozás nélkül házasságot kötni és családot alapítani. A házasság tekintetében a férfinak és a nőnek mind a házasság tartama alatt, mind a házasság felbontása tekintetében egyenlő jogai vannak.”

Mai szemmel nézve, a Nyilatkozatban foglaltak az ideális állapotokat írják le. Sajnos, nem ritkán hallani a házasságok megromlásáról, a házasságon belüli bántalmazásokról, az erőszak jelenlétéről a kapcsolatokban. A társadalom keretein belül a nők hátrányos megkülönböztetését is ide sorolhatjuk. Ennek ellenére a nők folyton-folyvást bizonyítják, hogy erős és kitartással bíró tagjai társadalmunknak, s képesek megállni helyüket minden helyzetben.

Tekintsünk tehát mégis optimistán a jövőbe, skandalizáljuk a magyar nőnevelés vezéralakjának, Veres Pálnénak és az általa alapított Országos Nőképző Egyesület jelszavát, mely így hangzik: „Haladjunk!”

JEGYZETEK:

¹ Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata 1789. Kiadta a francia Nemzetgyűlés 1789. augusztus 26-án. Fordította: Mika Sándor.

² Idézi Pukánszky Béla. Pukánszky 2006. A nőnevelés évezeidei. Budapest: Gondolat Kiadó, 72-73.